

چقدر

سودمندیم

دکتر عباسعلی مظفری

در دنیای پرهیاهوی امروز، غالباً درگیر روزمرگی‌ها و چالش‌های زندگی شده و از اندیشیدن پیرامون بسیاری از موضوعات غافل شده‌ایم. یکی از موضوعات بسیار با اهمیت آن است که هریک از مادر این جهان چه نقشی داریم و چه میزان سودمند هستیم؟ آیا ما صرفاً برای بهره‌مندی از منابع و نعمت‌ها موجودیت یافته‌ایم، یا اینکه می‌توانیم موجوداتی سودمند و مفید باشیم؟ آن هم به گونه‌ای که ضمن نقش‌آفرینی در هستی، به بهبود زندگی خود و دیگران و جامعه‌های بشری کمک کنیم. بی‌شک پاسخ به این سؤال می‌تواند خودآگاهی ما را تقویت کند و انگیزه‌ای قوی برای تغییر نگرش و رفتار ما باشد. هر انسانی، با هر توانایی و استعدادی، می‌تواند بر جهان پیرامون خود اثر بگذارد. این تأثیر دامنه‌ای از رفتارهای فردی و اجتماعی را دربر خواهد گرفت. همچنین، می‌تواند در پیوستاری از اعمال و رفتارهای بسیار کوچک، چون نگاهی محبت‌آمیز و لبخندی ساده، تا تلاش برای اتحاد بشریت و صلح جهانی، امتداد داشته باشد. اولین پرسشی که در این زمینه به ذهن خطور می‌کند، این است: چگونه و از کجا آغاز کنیم؟

شاید فکر کنید برای مفیدبودن و سودرساندن به هموعان حتماً باید کارهای بزرگ و خارق‌العاده انجام داد! اما این تصور صحیح نیست. گاهی اوقات کوچک‌ترین اقدام می‌تواند تأثیر بزرگی داشته باشد. یک کلمه محبت‌آمیز، یک عمل خیرخواهانه یا یک تلاش صادقانه برای دیگران، می‌تواند زندگی فرد یا حتی جامعه‌ای را تغییر دهد.

✱ پای درس کامل ترین و محبوب ترین مخلوق عالم

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «بهترین مردم کسی است که برای مردم سودمندتر باشد» (کنز العمال، حدیث ۴۳۱۷۸).

این حدیث یکی از مشهورترین و پرکاربردترین سخنان پیامبر (ص) در مورد سودمند بودن است که بر اهمیت نفع رساندن به دیگران، به عنوان یک ارزش والای انسانی، تأکید می کند. این وعده پروردگار جهانیان است که: «هر کس حاجت مسلمانی را بر آورد، خداوند حاجت او را بر آورده می کند» (بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۳۱۵). این حدیث نشان دهنده اهمیت رفع نیازهای دیگران در نزد خداوند است و به مسلمانان وعده می دهد که در صورت کمک به دیگران، خداوند نیز به آن ها کمک خواهد کرد. بیانگر ارزش بالای کمک به نیازمندان و مستمندان در اسلام است و به مسلمانان توصیه می کند در این زمینه تلاش کنند.

محبوب ترین مردم نزد خداوند کسی است که برای مردم سودمندتر باشد و محبوب ترین کارها نزد خداوند این است که مسلمانی را خوش حال یا اندوهی را از او بر طرف کنی، یا دین او را ادا کنی، یا گرسنگی او را بر طرف کنی^۱ (المعجم الأوسط، حدیث ۶۰۲۶).

این احادیث و نمونه های فراوان دیگری که در خصوص سودمند بودن وارد شده اند، همگی آثار و برکت های فردی - اجتماعی این خصیصه را بیان می کنند.

والدین و مربیان با فراهم آوردن موقعیت ها و فرصت هایی، مجالی برای تمرین و تلاش کودکان و نوجوانان رقم می زنند. شریک کردن فرزندان در امور خیر خواهانه اجتماعی، دستگیری و یاری رسانی به مستمندان، فراهم آوردن زمینه رشد و ترقی دیگران و حتی در اندیشه سختی و گرفتاری دیگران بودن، همگی جلوه هایی از مفید بودن و سودمندی هستند. در میان ما مسلمانان، زکات عید سعید فطر یکی از نمونه های بارز این صفت و ویژگی است. در یک نگاه کلی و جمع بندی از آنچه بیان شد، به این نتیجه می رسیم که: الف) بهترین مردم کسانی هستند که برای دیگران سودمندتر باشند؛ ب) کمک به نیازمندان و مستمندان، از ارزش بالایی برخوردار است (دنیوی و اخروی)؛

ج) خوش حال کردن دیگران و فشردن دست حاجتمندان، رفع اندوه و افسردگی، احساس معنا و ارزشمندی به همراه دارد؛

د) پرداخت بدهی و رفع گرسنگی نیازمندان از جمله اموری هستند که سودمندی را سبب می شوند؛

ه) در اندیشه دیگران بودن، داشتن احساس همدلی و همدردی و دلسوزی نسبت به دیگران، باعث می شود فرد در مسیر نفع رساندن حرکت کند. و) خیران و نیکوکاران بزرگ کار خود را از گام های کوچک و به ظاهر ساده آغاز کرده اند.

ز) تمرین سودمند بودن از کودکی و سطح های آغازین رشد و یادگیری آغاز می شود.

این نکات همواره چراغ راه مسلمانان و مؤمنان برای خدمت به خلق و مردم است، زمینه ساختن جامعه ای متوازن و عادلانه را رقم خواهد زد و بهیستی همراه بارشده و تعالی همگانی را به دنبال خواهد داشت. ✱

تمرین و تلاش برای سودمند و مفید بودن از گام های کوچک و از همان اولین مراحل رشد و تحول آدمی شروع می شود. چشیدن طعم شیرین بخشش و کمک رسانی به دیگران، از کودکی آغاز می شود و زمینه ساز کارهای بزرگ خواهد شد. والدین، مربیان و معلمان همیشه در تلاش اند فرزندان را به سمت یاری رسانی به دیگران، خدمات اجتماعی، رفاقت های جمعی و پیشرفت گروهی ترغیب کنند. این اقدامات، علاوه بر تمرین عملی برای سودمند بودن، زمینه ساز شکل گیری فضایل اخلاقی در فرزندان و دور شدن از رذیلت هایی اخلاقی همچون بخل و حسد خواهد بود. پس این ویژگی منحصر به فرد آدمی، یعنی سودمندی و مفید بودنش، از لابه لای کارهای ریز و درشت زندگی آغاز می شود و به درختی تنومند و پر ثمر مبدل می شود.

همان گونه که اشاره شد، سودمند بودن فقط دایره دیگران و جامعه را در بر نمی گیرد، بلکه به فردیت و شخصیت یگانه هر فرد نیز مربوط است. هر گونه بخشش و سودی که از ما به جامعه و دیگران می رسد، به رشد و تعالی و ویژگی های شخصیتی ما و احساس رضایتمندی و ارزشمندی ما مدد می رساند. وقتی در می یابیم و می توانیم در حیات پیرامون خود و انسان های وابسته به خود نقش مثبت و مؤثر داشته باشیم، حجم و کیفیت هدفمندی و معناداری وجودمان گسترش می یابد و این نیز به انگیزه و تلاشمان کمک می کند. این احساس ارزشمندی و هدفمندی، انرژی سازنده و سامان دهنده ای بسیار قوی برای ساخت فردیت و جمعیت خواهد بود. بگذارید تجربه و نمونه ای زیبا از یک عطا و بخشش را با هم بنگریم؛ بخششی که با هر بار عطا کردن، افزون و چندین برابر شده است.

مدتی پیش نشست و گفت و گویی با یکی از بخشنده ترین ها و خیران بزرگ کشور داشتیم؛ پیرمردی دوست داشتنی که پروردگار مهربان برکت فراوانی به زندگی او داده است. همواره یادآوری می کرد، کار و تلاش را از کودکی و با کارگری آغاز کرده است و آثار تلاش و زحمت فراوان از دست های مبارک و بخشنده اش نمایان بود. با اینکه یکی از بزرگترین سرمایه داران کشور و مالک کارخانه های تولیدی بزرگ بود، اصلاً اجازه نمی داد او را مالک چیزی خطاب کنی. می گفت آنچه دارم مال خداست و برای خدمت به مردم به من عطا شده است. آرزو می کرد خداوند به او عمر طولانی عطا کند. گفت دوست دارم به مردم کشورم و به نیازمندان کمک کنم. تأکید می کرد با بخشیدن داشته های خود، داشته های من هزاران برابر شده است.

پی نوشت ها

۱. خیر الناس أنفعهم للناس.
۲. من قضی مسلماً حاجة قضی الله له حاجة.
۳. أحب الناس إلى الله أنفعهم للناس، وأحب الأعمال إلى الله سرور تدخله على مسلم، أو تخلص عنه كربة، أو تقضي عنه ديناً، أو تطرد عنه جوعاً.

منابع

۱. هندی، متقی. کنز العمال. (۱۳۷۴). مؤسسه فرهنگی دارالحدیث. قم.
۲. مجلسی، محمدباقر. بحار الأنوار. (۱۳۸۶). اسلامیه. تهران.
۳. طبرانی، سلیمان بن احمد. المعجم الأوسط. (۱۴۰۵). مکتب المعارف. ریاض.